CYFARFOD COMISIWN DEMOCRATIAETH A FFINIAU CYMRU
A GYNHALIWYD AM 10:00 AM AR 27 AWST 2025 YN CP2 a thrwy Teams

Yn bresennol: Bev Smith (Cadeirydd); Michael Imperato (Dirprwy Gadeirydd), Dianne Bevan, Frank Cuthbert, Ginger Wiegand, Bethan Williams Price, Karen Jones, Frances Duffy, Andrew Blackmore (Cadeirydd, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio)

Swyddogion CDFfC a oedd yn bresennol: Shereen Williams (Prif Weithredwr); Tom Jenkins (Pennaeth Arolygon); Dave Carr (Rheolwr Cyllid); Huw Blacker (Rheolwr Arolygon); Cher Cooke (Rheolwr Arolygon); Mark Pascoe (Pennaeth Iechyd Democrataidd); Roger Ashton-Winter (Uwch Reolwr Polisi Iechyd Democrataidd); Ellie Chapman (Cymorth Tîm)

Amser Dechrau: 10:28
Amser Gorffen:13:17

1. Datganiadau Buddiannau

1.1. **Nodwyd** bod Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn aelod lleyg o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gyfer 2 Brif Gyngor y mae'r penderfyniadau yn yr Adroddiad Blynyddol Drafft ar Gydnabyddiaeth Ariannol yn effeithio arnynt. Gan fod y Cadeirydd yn mynychu'r cyfarfod fel arsylwr ac nad yw'n ymwneud â'r broses benderfynu, **cytunwyd** nad oedd hyn yn wrthdaro buddiannau.

2. Briff gan y Cadeirydd

2.1. Roedd y briff a roddwyd yn gyfyngedig gan na fu cyfarfod gydag MK cyn cyfarfod y Comisiwn.

2.2. Mae'r broses recriwtio ar gyfer rôl y Cadeirydd yn parhau a diolchodd y Cadeirydd i'r Comisiynwyr am rannu'r swydd wag ar draws eu rhwydweithiau. Y dyddiad cau ar gyfer ceisiadau yw 1 Medi a bydd cyfweliadau'n cael eu cynnal ar 15 ac 16 Hydref. Mae'r Comisiwn hefyd wedi talu am hysbysebu ar draws nifer o blatfformau.

3. Cofnodion cyfarfod y Comisiwn a gynhaliwyd ar 30 Gorffennaf 2025

3.1. **Penderfynwyd** cymeradwyo cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 30 Gorffennaf 2025 yn gofnod cywir o'r materion a ystyriwyd, yn amodol ar fân gywiriadau.

4. Materion sy’n Codi

4.1. **(Mater 1)** Cafodd y Comisiwn 3 chais Rhyddid Gwybodaeth rhwng 24 Gorffennaf 2025 a 18 Awst 2025.

4.2. **(Mater 2)** Mae’r Comisiwn wedi cael eglurhad gan yr Is-adran Noddi ar sut i ddehongli’r eitem yn ymwneud â chyflogau uwch yn y llythyr cylch gwaith.

4.3. **Nodwyd** bod ymateb i’r llythyr cylch gwaith wedi cael ei anfon at Ysgrifennydd y Cabinet ac y byddai Cynllun Gweithredol 25/26 yn cael ei lunio a’i gyflwyno i gyfarfod mis Medi.

4.4. **(Mater 3)** Gofynnir i’r Comisiwn ystyried a chymeradwyo’r Adroddiad Blynyddol ar yr Iaith Gymraeg ar gyfer 2024/25.

4.5. Trafodwyd y gŵyn a dderbyniwyd y llynedd ynglŷn ag enwau etholaethau’r Senedd a’r canlyniad cadarnhaol a ddeilliodd o’r gŵyn honno. **Cytunwyd** y dylid ymhelaethu ar ganlyniad cadarnhaol y gŵyn yn yr adroddiad.

4.6. **Gweithredu**: Cynnwys naratif ychwanegol yn ymwneud â’r gŵyn a’r effaith y mae’n ei chael ar newid ymagwedd y Comisiwn at ei bolisi enwi.

4.7. **Gweithredu**: Ychwanegu enw Cymraeg Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru (CDFfC) at yr Adroddiad.

4.8. Trafodwyd p’un a ddylai sgiliau Cymraeg Comisiynwyr gael eu cynnwys ochr yn ochr â’r data ynglŷn â sgiliau Cymraeg staff. Er bod y safonau’n benodol i staff, **cytunwyd** y dylai’r adroddiad gynnwys y ffaith bod gan y Comisiwn Gomisiynydd sy’n siarad Cymraeg.

4.9. Cymeradwywyd yr adroddiad yn amodol ar fân newidiadau.

4.10. **(Mater 4)** Trafodwyd papur ar ddull cychwynnol y Comisiwn o ddatblygu ei Gynllun Cydraddoldeb Strategol yn dilyn llythyr gan y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ynglŷn â chydymffurfio â Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus. Darparodd y Prif Weithredwr ymateb gan esbonio’r gwall a arweiniodd at yr amryfusedd hwn. Mae GW hefyd wedi **cytuno** i gynorthwyo’r Prif Weithredwr â’r gwaith hwn. Mae rhywfaint o adborth cychwynnol eisoes wedi dod i law gan aelodau trwy e-bost a bydd yn cael ei ymgorffori yn y cynllun.

4.11. Yn ystod y drafodaeth, codwyd amcan posibl yn ymwneud ag

amrywiaeth aelodau etholedig. **Cytunwyd** y byddai'r Prif Weithredwr yn datblygu'r amcanion ymhellach ac y byddai cynllun drafft yn cael ei gyflwyno i'r Comisiwn.

4.12. **Cytunwyd** hefyd yn ystod y drafodaeth bod angen i'r Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb gael ei baratoi ar gyfer yr adroddiad ar benderfyniadau cydnabyddiaeth ariannol.

4.13. **Gweithredu**: Gofynnir i'r Prif Weithredwr ddatblygu'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol a chyflwyno fersiwn ddrafft i'r bwrdd.

4.14. **Gweithredu**: Cynnwys Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb yn yr Adroddiad Blynyddol Drafft.

4.15. Trafodwyd a oes unrhyw feysydd eraill nad yw'r Comisiwn yn ymwybodol bod ganddo ddyletswyddau i'w cyflawni ynddynt. Trafodwyd cynnal rhyw fath o archwiliad er mwyn i'r Comisiwn ganfod dyletswyddau a allai lithro trwy'r rhwyd.

4.16. **Nodwyd** y bydd y Cadeirydd a'r Prif Weithredwr yn cyfarfod â'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol a bod cyfarfod ar wahân yn cael ei drefnu ar gyfer KJ yn canolbwyntio ar y Bwrdd Rheoli Etholiadol (BRhE) a'r WEP.

4.17. **(Mater 5)** Mae cynllun ymchwil ar gyfer 25/26 wedi cael ei lunio yn unol â'r gofyniad yn y llythyr cylch gwaith. Gofynnir i'r Comisiwn ystyried a chymeradwyo'r cynllun ymchwil.

4.18. **Nodwyd** bod y Comisiwn wedi cael cais i ymchwilio i ymarferoldeb Polisi Maint y Cyngor ar gyfer Cynghorau Cymuned a Thref, ac adlewyrchwyd hyn yn yr adroddiad.

4.19. **Nodwyd** y byddai angen i'r BRhE gytuno ar yr ymchwil sy'n ymwneud â'i swyddogaeth ac y byddai papur yn cael ei gyflwyno i gyfarfod nesaf y BRhE i geisio ei gytundeb.

4.20. **Cytunwyd** i gynnwys yr amcan yn ymwneud â thaliadau ymaddasu a chyflogau uwch yn y cynllun ymchwil.

4.21. **Gweithredu**: Paratoi papur ar gyfer cyfarfod nesaf y BRhE ynglŷn â'r amcan ymchwil perthnasol.

4.22. **Gweithredu**: Ychwanegu'r adolygiad o daliadau ymaddasu a chyflogau uwch.

4.23. Trafodwyd cynnwys ymchwil ynglŷn â'r diffiniad o "lywodraeth leol

effeithiol a chyfleus” a ph’un a allai datblygu diffiniad gyfyngu ar benderfyniadau’r Comisiwn yn y dyfodol.

4.24. **Cytunwyd** i ddiwygio’r amcan ymchwil i ganolbwyntio ar y meini prawf a ddefnyddir i bennu “llywodraeth leol effeithiol a chyfleus”. Fe allai’r meini prawf hyn gael eu defnyddio gan y Comisiwn wrth gynnal arolygon etholiadol, a hefyd gan Brif Gynghorau pan fyddant yn cynnal arolygon cymunedol.

4.25. **Gweithredu**: Diwygio’r amcan sy’n ymwneud â “llywodraeth leol effeithiol a chyfleus”.

4.26. **(Mater 6)** Mae strwythur arfaethedig ar gyfer y Cynllun Corfforaethol wedi cael ei gynnwys. Gofynnir i’r Comisiwn ystyried a chymeradwyo’r strwythur.

4.27. **Nodwyd** bod rhywfaint o adborth ar y strwythur wedi cael ei dderbn trwy e-bost ac y bydd yn cael ei ymgorffori yn y cynllun.

4.28. **Cytunwyd** ar y strwythur a byddai’r Prif Weithredwr yn llunio’r cynllun a chyflwyno drafft cyntaf i’r Comisiynwyr.

4.29. **Gweithredu**: Gofynnir i’r Prif Weithredwr lunio’r Cynllun Corfforaethol yn seiliedig ar y strwythur cytunedig, gan ymgorffori’r adborth gan Gomisiynwyr.

5. Y Bwrdd Rheoli Etholiadol (BRhE)

5.1. Rhoddwyd ystyriaeth i’r Adroddiad dyddiedig mis Mehefin 2025 gan Gadeirydd y BRhE ac fe’i **nodwyd**.

5.2. **Nodwyd** nad oedd y parth Saesneg ar gyfer y platfform ar gael a bod dewis amgen wedi cael ei amlygu.

5.3. **Nodwyd** y bydd y Grŵp Llywio’n cyfarfod ym mis Medi i lunio cynllun diwygiedig ar gyfer y risg weddilliol o fewn y prosiect, gan gynnwys risg o ran cyflawni a risg ariannol.

5.4. Trafodwyd y costau ariannol gan ESMau wrth gofnodi data gan awdurdodau lleol ar y platfform.

5.5. **Nodwyd** bod rhan gyntaf yr adroddiad ar wahân sy’n cael ei lunio gan yr archwilwyr mewnol ar y Platfform Gwybodaeth am Etholiadau Cymreig (WEIP) bron â’i chwblhau a bod y pwyslais ar yr ymarfer caffael.

5.6. **Nodwyd** bod y BRhE yn trefnu gweithdai ar gyfer Swyddogion Canlyniadau a’u timau yn rhan o’r broses o baratoi ar gyfer etholiadau Senedd 2026.

Mae gweithdai'n cael eu cynnal yng ngogledd a de Cymru ym mis Hydref.

5.7. **Nodwyd** bod croeso i aelodau eraill y Bwrdd ymuno â'r gweithdai hyn.

5.8. Rhoddwyd gwybodaeth gefndir am StormID a'u profiad blaenorol o gynnal platfformau a ddefnyddir yn helaeth mewn cyfnod byr. Maen nhw hefyd wedi gweithio gyda nifer o sefydliadau sector cyhoeddus. **Nodwyd** bod ganddynt gytundeb partneriaeth ar waith eisoes gydag Ateb i helpu gyda'r ddarpariaeth Gymraeg. **Nodwyd** bod BW yn aelod cyswllt o ATE ac nad oedd yn ymwneud â dyfarnu'r contract.

5.9. **Nodwyd** y bydd y Ddogfen Cychwyn Caffael (PID) gyda StormID yn cael ei chymeradwyo erbyn diwedd yr wythnos hon.

6. Cydnabyddiaeth Ariannol

6.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig mis Mehefin 2025 gan yr Uwch Reolwr Polisi Iechyd Democrataidd ac fe'i **nodwyd**.

6.2. **Nodwyd** bod RA-W ac FD wedi cyfarfod â swyddogion Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) yr wythnos ddiwethaf yn rhan o'u hymgysylltiad cyn-ymgynghori, a chytunwyd â'u dull o gyd-fynd â chyflogau cyfartalog etholwyr.

6.3. **Nodwyd** eu bod hefyd wedi trafod y gwaith ymchwil ynglŷn â thaliadau ymaddasu a'r adolygiad o gyflogau uwch.

6.4. **Nodwyd** mai'r prif newid yn yr adroddiad hwn yw'r uwchraddio blynyddol.

6.5. **Nodwyd** bod cyfrifoldeb statudol i ryddhau'r adroddiad drafft, y bydd cyfnod ymgynghori â rhanddeiliaid yn dod i ben ym mis Tachwedd ac y bydd yr adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r bwrdd ym mis Rhagfyr gyda'r penderfyniadau terfynol.

6.6. Amlygwyd mai'r cynnydd blynyddol yw 6.4%.

6.7. Trafodwyd darn gan y BBC a gyhoeddwyd ychydig ddiwrnodau yn ôl ynglŷn â chronfa ddata Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion (ASHE) y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS), a oedd yn awgrymu nad oedd wedi'i phwysoli'n iawn i adlewyrchu cyflogwyr llai ac yn amau a oedd ASHE yn parhau i fod yn gyfradd addas i'w defnyddio. **Nodwyd** nad oes rhaid i'r Comisiwn ddefnyddio ASHE ac y bydd hyn yn cael ei adolygu y flwyddyn nesaf.

6.8. Trafodwyd elfen Cyd-bwyllgorau Corfforedig yr adroddiad sy'n awgrymu y gallent gynnwys arweinydd cynghorwyr yn unig, ond mae'r ddeddfwriaeth sy'n llywodraethu Cyd-bwyllgorau Corfforedig yn datgan bod angen iddynt fod ag aelodau ar nifer o bwyllgorau eraill.

6.9. **Gweithredu**: Newid y geiriad i adlewyrchu'r ffaith bod Cyd-bwyllgorau Corfforedig yn sefydliadau mwy cymhleth bellach na phan oeddent wedi dechrau.

6.10. Trafodwyd y ffaith nad oedd y cynnydd 6.4% wedi'i gynnwys yn y ddogfen – er mwyn bod yn dryloyw, dylid ei ddangos i'r aelodau yn hytrach na bod angen iddynt gyfrifo'r cynnydd eu hunain.

6.11. Trafodwyd taliadau ymaddasu ym Mharagraff 4 – mae Llywodraeth Cymru wedi dweud ei fod wedi'i fwriadu ar gyfer Prif Gynghorau.

6.12. Yn amodol ar fân newidiadau, **cytunwyd** cyhoeddi'r Adroddiad Drafft ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus.

7. Adroddiad Monitro'r Gyllideb 2024-25

7.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig 27 Awst 2025 gan y Rheolwr Cyllid ac fe'i **nodwyd**.

7.2. **Nodwyd** bod y cyfrifon drafft hyn wedi cael eu cylchredeg i aelodau'r Bwrdd yn flaenorol.

7.3. **Nodwyd** bod oedi ar hyn o bryd wrth gwblhau'r archwiliadau hyn o ganlyniad i ddiffyg gwybodaeth gan Lywodraeth Cymru sy'n ofynnol ar Archwilio Cymru.

7.4. **Nodwyd** bod angen dogfennau ategol gan Lywodraeth Cymru ynglŷn â'r gwaith paratoi a wnaed ar gyfer symud CDFfC i mewn i adeilad Llywodraeth Cymru o Dŷ Hastings. Anfonwyd anfoneb, ond mae angen dadansoddiad cywir o'r costau hyn.

7.5. **Nodwyd** bod hyn wedi cael ei godi gydag MK yn Llywodraeth Cymru oherwydd heb y wybodaeth hon, bydd oedi cyn cyhoeddi'r adroddiad.

7.6. Yn amodol ar yr anfoneb sy'n angenrheidiol, mae'r Bwrdd wedi cymeradwyo'r adroddiad drafft.

8. Rheoli Risg – Y Gofrestr Risgiau

8.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig 27 Awst 2025 gan y Rheolwr Cyllid ac fe'i **nodwyd**.

8.2. **Nodwyd** bod y gofrestr wedi mynd yn ôl i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i'w hadolygu ymhellach a bod y diwygiadau wedi cael eu gwneud.

8.3. **Nodwyd** y bu newid arall i risg CR6 yn sgil ei hailddrafftio gan Gadeirydd y BRhE i ddangos bod rheolaethau ychwanegol i liniaru'r risg. **Nodwyd** nad yw'r diwygiadau hyn yn effeithio ar y sgôr.

8.4. **Nodwyd** y bydd yr holl wybodaeth a ddarperir trwy'r platfform ar gael i'r

cyhoedd ac felly newidiwyd y geiriad oherwydd ei fod yn adlewyrchu risg lle nad oes un yn bodoli.

8.5. **Nododd** AB fod dull fesul cam o adolygu'r gofrestr hon.

8.6. **Nodwyd** y bydd archwiliad dwfn arall yn cael ei gynnal o'r gofrestr risgiau yng nghyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Medi.

8.7. **Nodwyd** mai CR6 yw'r risg sydd â'r sgôr uchaf ac y dylai'r Comisiwn fod yn ymwybodol o hyn ar yr adeg hon.

8.8. Trafodwyd CR1 a chynnal perthynas waith dda â Phrif Gynghorau ac uwch randdeiliaid. Fodd bynnag, mae'r holl gamau gweithredu'n cyfeirio at Lywodraeth Cymru yn unig a bydd angen diwygio hynny.

8.9. Trafodwyd CR5 a hygrededd y Comisiwn mewn perthynas ag ymgysylltu.

8.10. **Nodwyd** bod gweithdy'n cael ei gynnal ym mis Hydref ar barodrwydd i dderbyn risg, a fyddai'n gyfle da i gysylltu â'r gofrestr risgiau.

9. Adroddiad Cyfarfod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 28 Gorffennaf 2025

9.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig 27 Awst 2025 gan y Rheolwr Cyllid ac fe'i **nodwyd**.

9.2. **Nodwyd** bod yr Adroddiad hwn yn ymdrin â dau gyfarfod a gynhaliwyd ar 17 Mehefin a 28 Gorffennaf.

9.3. **Nodwyd** bod y cyfarfod ar 17 Mehefin yn ymwneud â threfniadau TGCh y Comisiwn a'r Cytundeb Lefel Gwasanaeth gyda Chymwysterau Cymru.

9.4. **Nodwyd** bod y cyfarfod ar 28 Gorffennaf yn canolbwyntio'n bennaf ar fireinio'r cynllun archwilio mewnol a sicrhau ei fod yn gywir. Adolygwyd risg gorfforaethol ac yswiriant indemniad.

9.5. **Nodwyd** y bydd y pynciau hyn yn cael eu hadolygu ar ddiwedd y flwyddyn ariannol hon i weld a yw'r trefniadau TGCh cyfredol gyda Chymwysterau Cymru yn parhau i fod yn briodol o ystyried y cynnydd yng ngraddfa a chymhlethdod CDFfC.

9.6. **Nodwyd** bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi cyfarfod â'r partneriaid archwilio mewnol newydd a bod disgwyliadau wedi cael eu gosod ynglŷn â gwaith.

9.7. Trafodwyd cymhlethdod cynyddol y sefydliad a sut mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n ei helpu i symud ymlaen.

10. Adroddiad Cynnydd Arolygon

10.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig 14 Awst 2025 gan y Pennaeth

Arolygon ac fe’i **nodwyd**.

10.2. **Nodwyd** bod y Pwyllgor yn parhau i aros am gyngor gan Lywodraeth Cymru ar enwau wardiau etholiadol o ran arolwg Rhondda Cynon Taf lle y cytunwyd ar newidiadau ond mae angen eglurder o ganlyniad i unrhyw newidiadau a wnaed.

10.3. **Nodwyd** bod un newid arfaethedig yn unig ar gyfer Sir Gaerfyrddin. Mae bellach mewn cyfnod 6 wythnos pan na all y Comisiwn wneud unrhyw beth, felly fe’i cyflwynir i gyfarfod mis Medi er mwyn i’r Bwrdd gytuno ar y newidiadau argymelledig.

10.4. **Nodwyd** bod y Pwyllgor Arolygon wedi cyfarfod ar 13 Awst i ystyried opsiynau arfaethedig ar gyfer yr Arolygon Etholiadol, ac y byddai’r Adroddiadau’n cael eu cyhoeddi ym mis Hydref.

10.5. **Nodwyd** bod sylwadau Comisiynydd y Gymraeg ar newidiadau arfaethedig i enwau wedi cael eu derbyn.

11. Adroddiad Cynigion Drafft – Sir Gaerfyrddin

11.1. Rhoddwyd ystyriaeth i’r Adroddiad dyddiedig mis Awst 2025 gan y Rheolwr Arolygon ac fe’i **nodwyd**.

11.2. **Nodwyd** bod ambell ardal islaw/uwchlaw’r amrywiant 20% yn Sir Gaerfyrddin, sef Llwynhendy, yr Hendy, Llandeilo, Llanfihangel Aberbythych a Phen-y-groes.

11.3. **Nodwyd** mai dim ond 1 gynrychiolaeth oedd yn berthnasol gan Gyngor Sir Caerfyrddin, a oedd yn cynnwys pob un o’r 5 ardal.

11.4. **Nodwyd** ar gyfer Llwynhendy, sydd ag amrywiant 21%, mai’r opsiwn a ystyriwyd oedd cyfuno Llwynhendy a Bynea i gynnig ward â 3 aelod – gan ei lleihau o 4. Byddai hynny’n lleihau maint cyffredinol y cyngor i 74. Cynigiwyd yr enw unigol Llwynhendy a Bynea.

11.5. **Nodwyd** bod Cyngor Sir Caerfyrddin eisiau cadw 4 aelod ar gyfer y ward. Fodd bynnag, gan ei bod yn ardal wledig, teimlwyd bod 4 aelod yn ormod gan fod hynny’n cael ei neilltuo ar gyfer ardaloedd trefol mwy o faint, fel arfer.

11.6. **Nodwyd** nad oedd Comisiynydd y Gymraeg wedi gwneud unrhyw sylwadau ynglŷn â’r enw unigol.

11.7. **Nodwyd** bod gan yr Hendy yr amrywiant uchaf, sef dros 30%. **Nodwyd** bod 3 opsiwn wedi cael eu hystyried a’r opsiwn a ddewiswyd oedd rhif 1, sef cyfuno’r Hendy â Thŷ-croes.

11.8. **Nodwyd** mai dyma’r opsiwn a ffefrir gan Gyngor Sir Caerfyrddin, a oedd hefyd yn argymell bod y ward yn cadw 2 aelod etholiadol. Mae hyn yn gostwng yr amrywiant i 19.9%, ond mae’r ddwy o fewn yr un ardal

gymunedol, sy'n amgenach, er bod gan yr opsiynau eraill lefelau amrywiant gwell.

11.9. **Nodwyd** mai'r wardiau nesaf i'w hystyried oedd Llandeilo, Llanfihangel Aberbythych a Phen-y-groes. Ystyriwyd dau opsiwn a dewiswyd Opsiwn 1, sef cyfuno Pen-y-groes a Llandybïe, a Llanfihangel Aberbythych a Llandeilo gan nad oedd yn rhannu cymuned a dyma'r opsiwn a ffefrir gan Gyngor Sir Caerfyrddin.

11.10. Trafodwyd y diffyg ymateb. Y prif reswm am hyn yw oherwydd nad oes llawer o ymatebion ar y cam ymgynghoriad cychwynnol gan nad oes unrhyw beth wedi'i gynnig eto a bydd opsiynau hysbysebu lleol yn cael eu defnyddio pan fydd yr arolygon ar y cam cynigion drafft.

11.11. **Nodwyd** y byddai'n ddefnyddiol i'r Comisiwn gael cofnodion y Pwyllgor Arolygon cyn cyfarfod nesaf y Bwrdd.

11.12. **Cytunodd** y Bwrdd ar y newidiadau arfaethedig.

11.13. **Nodwyd** bod 2 enw ward etholiadol nad ydynt wedi cael eu cymeradwyo gan Gomisiynydd y Gymraeg. O ran yr Hendy a Thŷ-croes, cynigiodd yr enw unigol Yr Hendy Tŷ-croes a **nodwyd** bod y fannod yn rhan annatod o'r enw.

11.14. O ran Lacharn, **nodwyd** nad yw Comisiynydd y Gymraeg yn credu bod angen 'Township' yn yr enw Saesneg.

11.15. O ran Sanclêr Llansteffan, **nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg yn argymell Sanclêr / St Clears ond ei fod yn fodlon ar y cynnig i ddefnyddio'r enw unigol Sanclêr.

11.16. O ran Dyffryn y Swistir, **nodwyd** y cynigiwyd defnyddio'r enw unigol Swiss Valley, ond bod Comisiynydd y Gymraeg yn argymell Dyffryn y Swistir.

11.17. O ran ward Tyisha, **nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg yn argymell Tyisa ond ei fod yn cydnabod bod y ffurf fwy tafodieithol 'Tyisha' yn cael ei defnyddio'n eang.

11.18. **Cytunwyd** ar y newidiadau arfaethedig i'r enwau, a derbyniwyd 'Township' yn yr enw Saesneg gan ei fod yn adnabyddus.

11.19. **Nodwyd**, yn dibynnu ar ba bryd y byddai'r Pwyllgor Arolygon yn cyfarfod, efallai na fydd digon o amser i enwau Comisiynydd y Gymraeg gael eu cymeradwyo gan y Pwyllgor cyn iddynt fynd i'r Bwrdd.

12. Adroddiad Cynigion Drafft – Bro Morgannwg

12.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Adroddiad dyddiedig mis Awst 2025 gan y Rheolwr Arolygon ac fe'i **nodwyd**.

12.2. **Nodwyd** bod y cyfnod ymgynghori cychwynnol wedi dod i ben ar 16 Gorffennaf ac y derbyniwyd 16 o gynrychiolaethau. Dim ond 4 ardal yr oedd

angen rhoi sylw iddynt.

12.3. **Nodwyd** bod gan ward Llandŵ amrywiant o 42% ar hyn o bryd a dim ond 1 opsiwn a ystyriwyd, sef trosglwyddo cymuned Tregolwyn i ward gyfagos Saint-y-brid, gan gynyddu nifer yr aelodau o 2 i 3. **Nodwyd** y bydd aelodaeth gyffredinol y cyngor yn cynyddu o 58 i 59 a'i bod yn darparu ar gyfer amrywiant gwell sydd 19% yn is.

12.4. **Nodwyd** bod gan ward Gwenfô amrywiant 23% ar hyn o bryd. **Nodwyd** mai un o'r opsiynau oedd cyfuno Gwenfô â Sain Nicolas a Llancarfan – cymuned yr arferai fod yn rhan ohoni ac y mae wedi bod ar wahân iddi am un cylch etholiadol yn unig, felly nid oedd yn ddelfrydol eu hailuno.

12.5. **Nodwyd** nad oedd opsiwn 2, sef cyfuno Gwenfô â Llanbedr-y-fro, yn ddelfrydol o ganlyniad i'r cysylltiadau ffyrdd rhyngddynt. Opsiwn 3 oedd cadw'r trefniadau presennol oherwydd rhagamcanwyd y byddai'n lleihau ac yn dod o fewn amrywiant 20% erbyn 2030. Dyma'r opsiwn a ffefrir ac fe'i cefnogwyd gan y cynghorydd presennol. **Cytunwyd** mabwysiadu opsiwn 3.

12.6. **Nodwyd** bod ward Cosmeston ar amrywiant 61% ar hyn o bryd. **Nodwyd** bod y Pwyllgor yn cynnig cyfuno Cosmeston a Plymouth. Bydd hyn yn cadw nifer gyffredinol aelodau'r cyngor ac yn gwella cydraddoldeb etholiadol.

12.7. **Nodwyd** bod y ward nesaf, sef y Bont-faen, yn cael ei harwain gan gynrychiolaethau ac nad oedd angen ei hystyried yn ôl amrywiant. **Nodwyd** bod Cyngor Cymuned Pen-llin yn cynnig rhannu'r ward oherwydd eu bod yn teimlo bod eu llais yn gallu cael ei foddi'n aml gan ardal fwy y Bont-faen ac roeddent eisiau ffurfio eu ward eu hunain. **Cytunodd** y Pwyllgor ar hyn.

12.8. **Nodwyd** bod ward Illtud 20% yn uwch ar hyn o bryd a **chytunwyd** cadw'r trefniadau presennol oherwydd bydd yr amrywiant yn lleihau i lefel dderbyniol erbyn 2030.

12.9. **Nodwyd** bod dau enw y mae angen i'r Comisiwn eu trafod.

12.10. O ran Saint-y-brid, **nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg wedi argymell dileu'r collnod o'r enw Saesneg gan nad yw wedi'i gynnwys ar yr arwydd ffordd.

12.11. **Cytunodd** y Comisiwn i ddileu'r collnod.

12.12. **Nodwyd** bod y newid arall yn ymwneud ag enw Sain Nicolas a Llancarfan. **Nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg wedi argymell bod yr enw Cymraeg 'Sain Nicolas' a'r enw Saesneg 'St Nicholas' yn dderbyniol. **Cytunwyd** ar enw unigol, gan ddewis y ffurf Gymraeg Sain Nicolas.

12.13. **Cytunwyd** derbyn y cynigion a'r newidiadau perthnasol i enwau.

13. Adroddiad Cynigion Drafft – Caerffili

13.1. Rhoddwyd ystyriaeth i’r Adroddiad dyddiedig mis Awst 2025 gan y Rheolwr Arolygon ac fe’i **nodwyd**.

13.2. **Nodwyd** bod dau opsiwn ar gyfer ward Cwm Aber. **Nodwyd** bod y Pwyllgor yn argymell Opsiwn 1, sef lleihau nifer yr aelodau etholedig o 3 i 2 er mwyn gwella cydraddoldeb etholiadol a lleihau maint y cyngor i 68, fel yr argymhellir gan y polisi maint y Cyngor.

13.3. Trafodwyd ward Crosskeys ac Ynys-ddu. Mae’r Pwyllgor yn argymell cyfuno’r ddwy ardal, ond **nodwyd** mai dyma’r unig opsiwn nad yw Llywodraeth Cymru yn ei gymeradwyo.

13.4. **Nodwyd** bod angen dybryd i fynd i’r afael â lefel yr amrywiant, felly dyma’r opsiwn a gynigir a chaiff y gymuned gyflwyno ei gwrthwynebiad iddo yn yr ymgynghoriad terfynol.

13.5. Trafodwyd ward Rhisga a chyfuno Dwyrain Rhisga â Gorllewin Rhisga. **Nodwyd** bod Rhisga wedi cael ei chyfuno’n un gymuned yn yr arolwg cymunedol o Gaerffili. **Nodwyd** mai’r opsiwn a gynigir yw eu cyfuno’n un ward Rhisga fawr â 4 aelod lle dylai’r ffiniau fod yn hawdd eu hadnabod.

13.6. Trafodwyd Aberbargod a Bargod oherwydd eu bod yn yr un gymuned a chynigir eu cyfuno’n un ward etholiadol.

13.7. **Nodwyd** bod dau enw y mae angen gwneud penderfyniad arnynt.

13.8. **Nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg wedi gweithio gydag awdurdod lleol Caerffili ar safoni enwau lleoedd Cymraeg.

13.9. O ran ward Maesycwmwr, **nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg wedi argymell defnyddio’r ffurf Gymraeg (Maesycwmwr) a’r ffurf Saesneg (Maesycwmer).

13.10. **Nodwyd** bod y Pwyllgor wedi cynnig cadw’r enwau dwyieithog presennol ar gyfer ward Cwm Darran. **Nodwyd** bod Comisiynydd y Gymraeg wedi argymell defnyddio’r ffurf unigol Cwm Darran.

13.11. Mae’r Comisiwn wedi **cytuno** i ddefnyddio’r enw Cymraeg unigol ar gyfer Maesycwmwr oherwydd ei fod yn cyd-fynd â pholisi’r Comisiwn i ddefnyddio’r ffurf unigol pan fydd angen. **Cytunwyd** defnyddio Cwm Darran gan fod dadl bod y rhai sy’n defnyddio’r ffurf Saesneg yn gyfarwydd â’r ffurf Gymraeg.

13.12. **Nodwyd** y bydd y papur newydd Caerphilly Observer yn cael ei ddefnyddio i hyrwyddo’r cynigion fel y bydd pobl yn ymwybodol ac yn cael cyfle i rannu eu safbwyntiau.

13.13. Trafodwyd lleihau nifer y cynghorwyr yng Nghwm Aber – mae colli cynghorwyr yn gallu bod yn eithaf dadleuol yn wleidyddol, ond mae'n rhaid i hyn fod yn unol â'r polisi maint y cyngor.

13.14. **Cytunwyd** â'r argymhellion arfaethedig.

13.15. **Nodwyd** y bydd trafodaeth yn cael ei chynnal y tu allan i'r cyfarfod i wneud yn siŵr bod methodoleg dda yn cael ei chreu er mwyn rhoi sicrwydd bod y wybodaeth berthnasol yn cael ei rhannu â'r Bwrdd fel y gellir gwneud penderfyniadau da heb ailadrodd yr hyn a ddywedwyd eisoes yn y Pwyllgor.

14. Calendr Digwyddiadau

14.1. Rhoddwyd ystyriaeth i'r Calendr Digwyddiadau a **chytunwyd** arno, yn amodol ar fân newidiadau.

15. Unrhyw Fater Arall Perthnasol – Cyfathrebu a chyfryngau cymdeithasol

15.1. Yn ystod trafodaethau â CLlLC yr wythnos ddiwethaf, **nodwyd** y soniwyd am neilltuo lle ar gyfer gweithdy yng nghynhadledd nesaf CLlLC oherwydd dyma'r adeg pan fydd y Comisiwn yn awyddus i gyhoeddi ei adroddiad penderfyniadau drafft cyn etholiadau 2027.

15.2. **Nodwyd** bod CLlLC a Llywodraeth Cymru yn cynnal digwyddiad menywod mewn arweinyddiaeth llywodraeth leol a bod y Comisiwn wedi gofyn am wahoddiad.

15.3. Dywedodd y Prif Weithredwr wrth y bwrdd fod CL yn gadael y Comisiwn i wneud ei Gradd Meistr yn Llundain. Diolchodd y Cadeirydd i CL am ei gwaith yn y Comisiwn, yn enwedig yn ystod y 12 mis diwethaf wrth sefydlu'r swyddogaethau newydd, a dymunodd bob llwyddiant iddi wrth symud.

Dyddiad y Cyfarfod Nesaf: 24 Medi 2025